

ξένοι περιηγηταὶ καὶ φιλόλογοι ἔγραψαν περὶ αὐτῆς, διότι ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι καὶ ἐν ἀρχῇ εἶπομεν, ὅτι τὴν γεωγραφικὴν κατάστασιν ἐνὸς τόπου ἀδύνατον νὰ ἐκθέσῃ καὶ περιγράψῃ ἀκριβέστερον ἕτερος πλὴν τοῦ ἰθαγενοῦς, ἐκ δὲ τῶν ξένων μόνον ὁ παραμείνας ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐν τῇ περιγραφομένῃ χώρᾳ.

Ἡ Ἑλλάς, καὶ λέγομεν τοῦτο οὐδένα κίνδυνον διατρέχοντες νὰ προσκρούσωμεν εἰς τὴν ἀλήθειαν, δικτελεῖ ἔτι καὶ νῦν οὕσα χώρα ἀγνωστος. Ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ἐξέτασις τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλάδος, τοῦ κλίματος, τῶν προϊόντων, τῆς κοινωνικῆς καὶ διανοητικῆς ἀναπτύξεως, τῆς θρησκευτικῆς, ἐμπορικῆς καὶ βιομηχανικῆς καταστάσεως κτλ. οὐπω ἐγένετο ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων, ἢ ὑπὸ ἰδιωτῶν, ἢ ὑπὸ συλλόγου ἢ εταιρίας. Ἀγνωστα διατελοῦσιν ἡ χλωρίς αὐτῆς ἐν μέρει, ἡ ζωολογία, ἡ ἱχθυολογία, τὰ ὄρυκτά αὐτῆς, τὰ μέταλλα, τὰ προϊόντα κατὰ τόπους, ἀγνωστος ἡ φυσικὴ κατάσταση τοῦ ἐδάφους, ἡ ὄρεογραφία καὶ ὑδρογραφία, ἀγνωστος ἡ κλασσικὴ ἐνιαχοῦ ἀρχαιότης, ἡ ἐκκλησιαστικὴ, αἱ κατὰ τόπους διάλεκτοι τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τὸ ζῶν τοῦτο πολῦτιμον μνημεῖον τὸ ὑπὸ τοῦ χρόνου ὀσμήμεραι φθειρόμενον, ἀγνωστος διατελεῖ ἡ ἐθνογραφία τῆς Ἑλλάδος, καὶ δὴ ἡ τῶν δούλων ἐπαρχιῶν, τὸ μέγα τοῦτο καὶ ζωτικὸν ζήτημα τοῦ καθόλου ἑλληνισμοῦ, οὗτινος ἐπ' ἐσχάτων ἤψαντο οἱ ἔχθροὶ αὐτοῦ καὶ ἀνέμιζαν μετὰ τῆς συγχρόνου πολιτικῆς.

Πλεῖστα νομοθετήματα, διατάγματα, στρατιωτικοὶ ἢ πολιτικοὶ θεσμοὶ ὀργανωτικοὶ παρ' ἡμῖν ἐκδοθέντες ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνήσεων ἔπεσον εἰς ἀχρησίαν, ἢ κακῶς ἐφηρμύσθησαν, ἢ ἐφαρμοσθέντες ἀπεδείχθησαν ἐπιβλαβεῖς, διότι συνετάχθησαν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀκριβοῦς γεωγραφικῆς καὶ πολιτειογραφικῆς καταστάσεως τῆς χώρας. Θὰ ἐμνημόναμεν δ' ἐπὶ μακρὸν τὸν λόγον, ἐὰν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἀνάλυσιν εἰδικῶν παραδειγμάτων. Ἐὰν διέλθῃ τις μετὰ προσοχῆς τὰ πρακτικὰ τῶν βουλῶν τῆς Ἑλλάδος, θέλει πολλοῦ παρατηρήσει μετὰ λύπης ὅτι προτάσεις καὶ νομοσχέδια περὶ διαχαράξεως ὁδῶν, περὶ καθαρισμοῦ κοίτης ποταμῶν, περὶ ἀποξηράνσεως λιμνῶν, ἐλῶν καὶ τελεμάτων, περὶ καθαρισμοῦ καὶ κατασκευῆς λιμένων, σιδηροδρόμων, ζητήματα ζωτικὰ μιᾶς πολιτείας, ἢ ψηφισθέντα ἀπέτυχον περὶ τὴν ἐφαρμογὴν, ἢ προταθέντα οὐδέποτε ἐλήφθησαν ὑπ' ὄψιν ἢ θεθέντα ὑπὸ συζήτησιν ἐπολεμήθησαν, διὰ λόγων ληφθέντων ἐκ πάσης ἄλλης πηγῆς ἢ ἐκ καθαρῶς γεωγραφικῆς. Χθὲς δ' ἔτι ὁ ὑπουργὸς τῶν στρατιωτικῶν Χ. Ζιμβρακάκης ἀπαντῶν εἰς τὴν πρότασιν τοῦ Γ. Ζωχιοῦ περὶ συστάσεως ἐν τῷ ὑπουργείῳ τῶν στρατιωτικῶν τμήματος ἐπιτελῶν, εἶπε καὶ τὰ ἐξῆς ἐπὶ λέ-

ξει: «Μετὰ λύπης σὰς λέγω, κύριοι, ὅτι παρ' ἡμῖν ἐν τῷ ὑπουργείῳ δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ μοὶ δώσῃ στατιστικὰς πληροφορίας, περὶ τοῦ πληθυσμοῦ, τῶν προϊόντων, τοῦ ἐδάφους οἰκισθῆναι ἐπαρχίας. . . . μὰς λείπει ἡ τοπογραφία· ἐὰν ἡ κυβέρνησις θεωρήσῃ ἀναγκαῖον σήμερον νὰ συγκεντρώσῃ στρατὸν εἰς ἓν μέρος, δὲν γνωρίζει ἂν οἱ στρατιῶται θὰ εὑρουν ἐκεῖ τοῦλάχιστον ψωμί· δὲν ἐγένοντο ἀναγνωρίσεις τοῦ ἐδάφους καὶ τὰ λοιπὰ παρομοιωθέντα εἰς τοιαύτας ἐργασίας. . . . ποτὲ δὲν ἐγένετο τοιαύτη ἐργασία. . . .»

Πολλοὶ βεβαίως, καὶ δὴ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες δυσκόλως ἀπομανθάνουσιν ὅτι ἅπαξ ἔμαθον, καίτοι παρετήρησαν ἐκ τῆς πείρας τὸ ἐσφαλμένον αὐτοῦ, ἢ ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ὑπολαμβάνουσιν ἑαυτοὺς πανσόφους ἐκ κοιλίας μητρὸς, θὰ κατακρίνωσιν ἡμᾶς ὅτι, καταστήσαντες τὸ ζήτημα τῆς Ἑλλάδος ζήτημα γεωγραφικὸν, παρεσύρθημεν εἰς φοβερὰν πλάνην, ἐκ τοῦ ὑπερβολικοῦ πρὸς τὸ θέμα, περὶ ὃ ἀσχολούμεθα, ἔρωτος. Τοὺς τοιοῦτους ἐκ τῶν προτέρων παροπίεπομεν νὰ μελετήσωσι τί πράττουσι τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη τῆς Εὐρώπης, ἅτινα τὴν ἐγχωρίαν γεωγραφίαν θεωροῦσιν ὡς βᾶσιν πάσης πολιτικῆς σκέψεως καὶ πράξεως.

Ἄλλ' ἡ γεωγραφικὴ μελέτη ἐνὸς τόπου δὲν εἶναι ἔργον ἐνὸς ἀτόμου, ἀλλὰ πολλῶν· διότι οὐδεὶς εἶναι δυνατὸν ἀκριβῶς νὰ γινώσκῃ πάντας τοὺς κλάδους τῆς γεωγραφικῆς ἐπιστήμης. Πλὴν δὲ τούτου ἡ μελέτη αὕτη ἀπαιτεῖ δαπάνας προκυπτούσας ἐκ τῶν περιηγήσεων, τῶν καταμετρήσεων, τῶν ἐργασιῶν, τῆς ἐκτυπώσεως πινάκων, εἰκόνων τοπογραφικῶν καὶ τῶν τοιούτων. Διὰ τοῦτο αἱ κυβερνήσεις ἢ αἱ γεωγραφικαὶ ἐταιρίαι ἀνάλαβον τὴν ἐργασίαν ταύτην χορηγοῦσαι τὰ μέσα. Τὰ ἐπιτελεῖα τὰ στρατιωτικὰ τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν καὶ τὰ ναυαρχεῖα ἐξετέλεσαν ἔργα γεωγραφικά, ἅτινα περιποιοῦσι τιμὴν εἰς τοὺς πονησαντας, καὶ δόξαν εἰς τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὅποια ἀνήκουσι· τὰ δὲ ὄνόματα αὐτῶν θέλουσι διαγράψῃ ἐνδοξὸν χρονικὴν περιόδον εἰς τὴν γενικὴν ἱστορίαν τῆς γεωγραφίας.

A. ΜΗΛΙΑΡΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΑΔΑΜΑΝΤΟΣ

Ὅστις κοσμεῖ τὰ νῦν τὸ αὐτοκρατορικὸν σκῆπτρον τῆς Ρωσσίας.

Ὁ ἀδάμας οὗτος ἀνῆκε τὸ πρῶτον εἰς τὸν Ναδὶρ Σάχ, ἧτο δὲ εἰς ἐκ τῶν δύο μεγάλων ἀδαμάντων, οἵτινες ἐστόλιζον τὸν θρόνον τοῦ κατακτητοῦ τούτου. Τοὺς δύο τούτους ἀδάμαντας ὠνόμαζον τότε μετὰ τὴν συνῆθη ἀνατολικὴν ὑπερβολὴν «ἥλιον τῆς θαλάσσης» τὸν ἓνα καὶ «σελήνην τῶν ὄρεων» τὸν ἄλλον. Ὅτε ἔθανατώθη ὁ Ναδὶρ Σάχ, τὸ πλεῖστον τῶν πολυτίμων

λίθων του διηρηπάγη και διενεμήθη μεταξύ δλίγων στρατιωτών.

Ἐμπορός τις ἄρμένιος Σχάφρας καλούμενος, γνωστός δὲ ἔπειτα γενόμενος ἐν Ἀστραχάν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἑκατομμυριοῦχος, κατόκει τότε μετὰ δύο ἀδελφῶν του ἐν τῇ πόλει Βασσόρα. Ἡμέραν τινὰ ὄπλαρχηγός τις ἐξ Ἀφγανιστάνης παρουσιάσθη πρὸς αὐτὸν καὶ τῷ προέτεινε νὰ ἀγοράσῃ μέγαν ἀδάμαντα, πιθανώτατα τὴν «σελίην των ὄρων», ὡραῖόν τινα σμάραγδον, ὑπερμέγεθες ρουβίνιον καὶ ἄλλους τινὰς λίθους μικροτέρου λόγου. Ἐζήτησε δὲ διὰ τὸ ὅλον μετρίαν τιμὴν. Ὁ Σχάφρας ἐξεπλάγη καὶ προφασίζόμενος ὅτι δὲν ἔχει πρόχειρα χρήματα, παρεκάλεσε τὸν ὄπλαρχηγὸν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀργότερα, προσθέτων ὅτι ἐπεθύμει νὰ συνεννοηθῇ καὶ μὲ τοὺς ἀδελφοὺς του. Ἄλλ' ὁ κάτοχος τοῦ θησαυροῦ φοβούμενος ἴσως ἀπιστίαν τινὰ δὲν ἐπέστρεψε πλέον.

Ὁ Σχάφρας καὶ οἱ ἀδελφοὶ του ἀπεπειράθησαν νὰ τὸν ἐπανεύρωσιν, ἀλλ' εἰς μάτην, διότι ἐκεῖνος εἶχεν ἤδη ἀπέλθει ἐκ τῆς Βασσόρας. Μετὰ τινα χρόνον ὅπως τυχαίως ἐπανεύρεν ὁ Ἀρμένιος τὸν πωλητὴν εἰς Βαχδάτιον, ἦλθεν εἰς διαπραγματεύσεις πρὸς αὐτὸν καὶ ἠγόρασε τοὺς λίθους ἀντὶ 270 χιλιάδων φράγκων περίπου. Ἐκρίνε δὲ καλὸν ὁ Σχάφρας νὰ τηρήσῃ μυστικὸν τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τοῦτο ἐπανελθὼν εἰς τὴν Βασσόραν ἐπεδόθη πάλιν εἰς τὸ σῆθηδες ἔργον του.

Δώδεκα ἔτη μετὰ ταῦτα ἀπεφάσισεν ὁ Σχάφρας νὰ καταλίπη τὴν Βασσόραν καὶ νὰ ἀπέλθῃ πρὸς πώλησιν τοῦ θησαυροῦ του. Ἐπορεύθη λοιπὸν πρῶτον μὲν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐκείθεν εἰς τὴν Γερμανίαν καὶ Ὀλλανδίαν καὶ ἀποκατεστάθη ὀριστικῶς εἰς τὸ Ἀμστελδάμον. Ἐκεῖ ἔκαμε γνωστὸν τὸν θησαυρὸν, τὸν ὁποῖον ἐκέκτητο καὶ προέτεινε τὴν ἀγορὰν αὐτοῦ εἰς διάφορα μέρη τῆς Εὐρώπης.

Μόλις ἐγνώσθη ἡ ἀξία τοῦ ἀδάμαντος, πολλὰ κυβερνήσεις ἔκαμον προσφορὰς πρὸς τὸν Ἀρμένιον, πρὸ πάντων δὲ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις προσήνεγκε μέγα ποσὸν, ὅχι ὅμως καὶ ὅσον ἐζήτηε ὁ Σχάφρας. Ἐν τῷ μεταξὺ τούτῳ παρουσιάσθη ὡς ἀγοραστής καὶ ἡ ῥωσικὴ Αὐλὴ καὶ ἤρχισε διαπραγματεύσεις. Προσεκάλεσε δὲ αὐτὴ διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν διαπραγματεύσεων τὸν Σχάφραν νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Πετρούπολιν, ὑπέσχετο δὲ ἂν ἀπετύγχανον αἱ διαπραγματεύσεις νὰ τὸν ἀποζημιώσῃ διὰ τὸ ταξείδιόν του. Ὁ ἔμπορος μετέβη ἐκεῖ καὶ ἤρχισε τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὸν ἀδάμαντοπώλην τῆς Αὐλῆς, καλούμενον Λαζάρφ, ὅστις προέτεινεν αὐτῷ ἐν ὀνόματι τοῦ ὑπουργοῦ Πάνιν τὰ ἐξῆς: νὰ ἀνακηρυχθῇ ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος εὐγενῆς, νὰ λαμβάνῃ ἐτησίαν σύνταξιν ἐφ' ὄρου ζωῆς ἐξ χιλιάδας ρουβλίων, πεντακοσίας δὲ χιλιάδας

ρουβλίων ἐφ' ἅπαξ, πληρωτέας ὅμως εἰς δύοσι. Καὶ ἐδέχθη μὲν ὁ Σχάφρας τοὺς ὄρους τούτους ὡς πρὸς τὰ χρήματα, ἀλλ' ἐζήτηε νὰ ἀνακηρυχθῶσιν εὐγενεῖς καὶ οἱ ἀδελφοὶ του καὶ πρὸς τοῦτους νὰ λάβῃ αὐτὸς καὶ ἄλλα τινὰ προνόμια. Ὅργισθεὶς ὁ ὑπουργὸς διὰ τὰς μεγάλας ταύτας ἀπαιτήσεις διέκοψε τὰς διαπραγματεύσεις καὶ ἔστειλεν ὀπίσω τὸν ἀδάμαντα, ὅστις εἶχεν ἤδη παραδοθῆ πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ἡ μακρὰ ἐν Πετρούπολει διαμονὴ εἶχε στενοχωρήσει τὸν Ἀρμένιον, εἶχεν ἀυξήσει οὗτος πολὺ τὰ ἐξοδά του, τὸ δὲ σπουδαιότερον βασιζόμενος ἐπὶ τῆς πωλήσεως τοῦ ἀδάμαντός του εἶχε δανεισθῆ μεγάλη ποσὰ εὐρίσκετο λοιπὸν κατάχρεως καὶ σχεδὸν ἐστερημένος καὶ τῶν ἀναγκαίων, πολὺ δὲ ἐσυλλογίζετο καὶ τὸ ὅτι ἡ ῥωσικὴ Αὐλὴ ἦτο ἐν γνῶσει τῆς στενοχωρίας του καὶ θὰ ἐζήτηε βεβαίως νὰ τὴν ἐπωφεληθῇ.

Ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ καταλίπη κρυφίως τὴν Πετρούπολιν, ὑπερ καὶ ἐπραξεν, ἐξῆ δὲ ἐπὶ τινα χρόνον κρυπτόμενος ἐν Ἀστραχάν. Ἐκεῖ τὸν ἀνεύρεν ὁ κόμης Γρηγόριος Ὀρλώφ, ὅστις ἔλαβεν ἐντολὴν ν' ἀρχίσῃ καὶ πάλιν τὰς διαπραγματεύσεις διὰ τὴν ἀγορὰν τοῦ ἀδάμαντος, αἵτινες κατέληξαν πλέον ὀριστικῶς εἰς τοὺς ἐξῆς ὄρους: ἔγεινε εὐγενῆς ὁ Σχάφρας καὶ ἔλαβεν ἐφ' ἅπαξ μόνον 450,000 ρουβλίων, ἀφ' ὧν πρέπει, ὡς λέγεται, νὰ καταβιθασθῶσιν 170 χιλιάδες δι' ἐξοδα, τόκους καὶ λοιπὰ. Λαβὼν τὰ χρήματα ὁ Ἀρμένιος ἀποκατεστάθη ἐν Ἀστραχάν, ὅπου ἤυξησε τὴν περιουσίαν του καὶ ἔδωκε πλουσιωτάτας προΐκας εἰς τὰς κόρας του, (υἱὸν δὲν εἶχεν), ἀλλ' οἱ γαμβροὶ του κατεσπατάλησαν ἔπειτα τὰ πάντα. Δ.

Αἱ κολοσσιαῖαι χρηματικαὶ περιουσίαι αἱ σχηματισθεῖσαι πρὸ τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως ὑπὸ τῶν θαλασσιῶν μας (Γόρσιων, Σπετσιωτῶν καὶ Φαριανῶν), καὶ τὰς ὁποίας ἡ Θεία Προνοία, ἐν τῇ ἀκατανόητῳ αὐτῆς οἰκονομίᾳ, προώρῃσεν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀπεκτηθήσαν μετ' ἀπιστεύτων κόπων καὶ κινδύνων. Ἐκτὸς τῶν φυσικῶν στοιχείων καὶ τῶν ἀναριθμητῶν δυσχερειῶν, ὅσαι παρενόηλλοντο παρὰ τῆς Τουρκικῆς δυναστείας, οἱ θαλασσινοὶ μας εἶχον τοὺς ἀδιαιλλήτους ἔχθρους αὐτῶν Ἀλγερινούς, Τριπολίτους καὶ Τουνζίνους πειρατὰς, ὅτινες καὶ ἐντὸς αὐτῶν ἀκόμη τῶν Εὐρωπαϊκῶν λιμένων ἐπερῶντο πολλὰ καὶ νὰ τοὺς ἀρπάσωσιν, ἔπρεπε δὲ νὰ διαλάβωσι τοὺς ἀποκλείοντας τὰ Γαλλικὰ καὶ Ἰταλικὰ παράλια Ἀγγλικούς στόλους, νὰ περιφρουροῦσι δὲ ἢ νὰ καταπολεμῶσι καὶ τὰ Γαλλικὰ καταδρομικὰ, καὶ οὕτω νὰ δύνωνται νὰ εἰσέρωσιν ἐντὸς τῶν Γαλλικῶν ἢ Ἰσπανικῶν λιμένων, ὅπως ἀκριβοπωλώσι τὰ φορτία των. Ἐίποτε ὅμως δὲν ἤδύνατο νὰ πτοήσῃ τοὺς ἀτρομήτους ναυτικούς μας κατασκευασθέντες πλοῖα καὶ ταχύπλοα κατάλληλα διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις των, καὶ ὀπλιζόντες αὐτὰ ἐν εἰδεί πολεμικῶν, κατὰ τὴν πολεμικὴν ἀποσκευὴν καὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦ πληρώματος, ἐνήργουν ταυτοχρόνως καὶ τὸ ἐμπόριόν των μετὰ θυραυσίας ἐνεργητικότητος καὶ ἐπιτυχίας, ἐγυμνάζοντο δὲ καὶ εἰς τὸν πόλεμον ἀνεπαιθήτως, διότι ἠναγκάζοντο νὰ πολεμῶσι καὶ κατὰ τῶν Ἀφρικανῶν πειρατῶν, καὶ κατὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν αὐτῶν πολεμικῶν. Ἐνθὺ δὲ πολλὰ καὶ ἄλλαι νῆσοι καὶ λιμένες τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Μεσογείου εἶχον καὶ πλοῖα καὶ κερὰλια καὶ ναῦτας, μόνον οἱ κάτοικοι τῶν τριῶν νήσων Σπετσῶν, Ἰδρίας καὶ Φαρόν μετέρχοντο τὸ ἐπικινδυνώτατον τοῦτο εἶδος τοῦ ἐμπορίου, διὰ